

УРОК 54

«CONTRA SPERM SPERO!» ЛЕСІ УКРАЇНКИ ЯК СВІТОГЛЯДНА ДЕКЛАРАЦІЯ СИЛЬНОЇ, ВОЛЬОВОЇ ОСОБИСТОСТІ. СИМВОЛІЧНІСТЬ, РОМАНТИЧНІ ОБРАЗИ, ПРИЙОМ КОНТРАСТУ. ПРИЗНАЧЕННЯ ПОЕТА Й ПОЕЗІЇ У ВІРШІ «СЛОВО, ЧОМУ ТИ НЕ ТВЕРДЯ КРИЦЯ...»

Мета: формувати предметні та ключові компетентності: розкривати мотиви віршів; характеризувати композиційні й ритмомелодійні особливості творів, образи-символи, алегоричні образи; відтворювати настрої поезій; описувати власні відчуття, викликані художнім словом; виразно читати поезії; створювати презентації, зіставляти специфіку розкриття теми в різних видах мистецтв; дискутувати щодо призначення поета й поезії в житті людини, виховувати розуміння важливості естетичного смаку, усвідомлення естетичної насолоди від твору мистецтва, спонукання до оптимістичного, життєрадісного погляду на світ.

Тип уроку: формування компетентностей.

НЛ-2: «Громадянська відповідальність».

Обладнання: мінівиставка творів поетеси, портрет Лесі Українки, аудіозапис творів, презентації до поезій, лайфхак «Готуємося до ЗНО. Леся Українка».

Ся хвора, слабосила дівчина —
трохи чи не самотній чоловік
на всю новочасну соборну Україну.
Іван Франко

Перебіг уроку

1 Організаційний момент

II. Актуалізація опорних знань

Літературний крос

1. Справжнє прізвище Лесі Українки... (*Косач*).
2. Псевдонім матері поетеси... (*Олена Пчілка*).
3. Із дитинства Леся Українка добре грала на... (*піаніно*).
4. Поетеса знала ... мов. (*із*).
5. Леся народилася у ... родині. (*Дворянській*).
6. Вона є автором підручника... («*Стародавня історія середніх віків*»).
7. Дитинство пройшло в селі... (*Колодяжному*).
8. Все життя поетеса боролася з невиліковою хворобою... (*туберкульоз кісток*).
9. Перша збірка називається... («*На крилах пісень*»).
10. Вірш «Надія» поетеса написала у ... років. (*9*).

11. Леся Українка часто їздила лікуватися в... (*Криму, Грузії, Єгипті*).

12. Символічно поетесу називають дочкою... (*Прометей*).

Перевірка домашнього завдання

Пригадайте, що таке неоромантизм, замалюйте основні риси цього напрямку.

III. Мотивація навчальної діяльності

Учитель. Хто вам сказав, що я слабка,
Що я корюся долі?
Хіба тремтить моя рука? Чи
пісня й думка кволі?

Доля дуже рано навчила Лесю Українку мужності. Вона змушена була змагатися з тяжкою хворобою, що вразила її ще в дитинстві, зробила недосяжною її блискучу музичну кар'єру і мучила поетесу всі подальші роки. Проте оця ще дитяча зневага до фізичного і душевного болю супроводжувала Лесю Українку все її життя.

У несприятливій для України суспільній атмосфері на межі XIX—XX ст. родина Косачів вирізнялася своїми демократичними поглядами, плеканням національних традицій, усебічною освіченістю. Виховуючись у такому середовищі, Леся не могла не зазнати його впливу на формування власних поглядів, уподобань, життєвих настанов. Її громадянська свідомість, національна гідність, демократичні позиції були закладені саме в родинному колі. А ще, напевно, вродженою особливістю натури пояснюється отой постійний дух непокори, волелюбства, ота зневага до труднощів і втоми, оте гордовите бажання ніколи не бути слабкою, розбитою, зневіреною.

Робота з епіграфом

Чому, на вашу думку, так («самотнім чоловіком на всю новочасну соборну Україну») назвав поетесу І. Франко?

IV. Повідомлення теми й мети уроку

V. Опрацювання навчального матеріалу

Учитель. Становлення творчості Лесі Українки припало на період зламу епох, коли відбувалася

переакцентація естетичних та інтелектуальних вартостей, перегляд критеріїв, переоцінка явищ у контексті універсального культурного досвіду. Нова епоха відмовлялася від прагматики, від соціальної заангажованості, шукала ідеальні цінності і створювала культ «чистої» краси. У цей час особливо охоче розмірковували про місце й призначення мистецтва й митця, про артистизм, який мав би облагородити все довкола. Мистецьке середовище у багатьох видатних письменників стає пріоритетним об'єктом зображення.

Запитання

— Назвіть твори Лесі Українки, у яких ідеться про роль мистецтва та митця? («Давня казка»).

Учитель. Для Лесі Українки проблема призначення мистецтва і ролі митця була надзвичайно важливою і непростою. Письменниця врешті стала на бік особистісної, а не громадської моралі, обравши об'єктом зображення індивідуальне, неповторне «я». У поетеси на перший план виступає людина творча, зі своїми художніми пошуками. Письменниця змальовувала особистість, яка здатна протиставити себе натовпу, масі. Активність такої особистості й проявляється саме в цьому протистоянні, у здатності до бунту.

Ідейно-художній аналіз поезії «Contra spem spero!»

Загальна характеристика поезії (Випереджальне завдання)

Учень. Вірш «Contra spem spero!» (від лат. — без надії сподіваюсь) Лесі Українки входить до збірки «На крилах пісень». Уперше у цій збірці був надрукований у 1893 році. Для київського видання «На крилах пісень» Леся Українка скоротила твір на дві строфи. Імпульсом до створення вірша стало загострення в авторки хвороби, проте подолання особистої недуги переросло в утвердження героїчної особистості, яка готова всі зусилля віддати боротьбі проти кривди в найширшому соціальному та національно-визвольному аспектах. Леся Українка утверджувала незламність духу людини й оптимістичним мотивом, і всіма художніми засобами, й експресивним художнім звучанням, коли категоричне «Ні!» на початку твору змінилося ще рішучішим «Так!» в останній його строфі. (П. Хропко).

Прослуховування аудіо-запису поезії «Contra spem spero!»

<https://www.youtube.com/watch?v=pnpgkWunmCQ>

Перегляд онлайн-уроку
«Готуємося до ЗНО. Леся Українка»

<https://www.youtube.com/watch?v=aoyrc-rcmAl>

Таблиця

Літературний паспорт твору

Назва	«Contra spem spero!» («Без надії сподіваюсь!»)
Автор	Леся Українка
Літературний РД	лірика
Жанр	ліричний вірш
Вид лірики	особиста (філософська)
Художній напрям, стиль	модернізм, неоромантизм
Тема	роздуми про негаразди у житті та сподівання на краще, заперечення песимізму, нескореність сильної особистості
Ідея	заперечення тужливих настроїв, протиприродних молодості; оптимізм людини за будь-яких життєвих ситуацій, утвердження незламності людського духу
Віршовий розмір, вид римування	тристопний анапест, перехресне римування

Робота в групах

Група 1

Охарактеризуйте ліричну героїню вірша.

(Це людина, яка хоче жити щасливо і намагається закрити очі на усі нещастя; сильна, незламна, вольова особистість, яка сповнена мрій і сподівань на краще, готова боротися до перемоги).

Група 2

Дослідіть художні засоби.

(Епітети: «хмари осінні», «весна золота», «молди літа», «думи сумні», «вбогім сумнім перелозі», «барвисті квітки», «сльози гіркі», «кора льодовая, кора міцна», «весела весна», «гора крута крем'яная», «камінь важкий», «вага страшна», «пісня весела», «довга нічка», «зірка провідна»; **метафори:** «владарка темних ночей»; **оксиморони:** «серед лиха співати пісні», «без надії сподіватись». Синтаксичні фігури: **звертання:** «Гетьте, думи, ви хмари осінні!»; «Геть, думи сумні»; **контраст:** «крізь сльози сміятись, серед лиха співати пісні», «несучи аеву ту страшную, Буду пісню веселу співать», «Буду сіять квітки на морозі...», **афори:** «Гетьте, думи, ви, хмари осінні! То ж тепера весна золота!»).

Група 3

Знайдіть і поясніть символічні образи.

(Символічними є образи осені і весни, сумного перелозу і барвистих квіток, льодової кори і гарячих сліз, важкого каменя і веселої пісні, темної ночі і гарячих сліз. У поезії імперією, яка запроваджувала політику утисків і рабської покорі, названо «довгою темною нічкою невидною», «барвисті квітки» — волелюбні визвольні ідеї, самодержавство — «льодовая кора», «темна нічка», «крута крем'яна гора». Наскрізним образом поетичного твору став образ Сізіфової праці, через який поетеса доводить, що всупереч хворобі вона залишається активною, здатною до боротьби за повноцінне життя особистістю, яка усвідомлює своє призначення як Іпитця).

Карусель запитань

1. Як поетеса розуміє своє місце у суспільстві?
2. Які рядки з цього вірша, на вашу думку, слід читати найбільш емоційно?
3. Які романтичні образи створені авторкою?
4. Знайдіть алюзію в поезії. («Я на гору круту крем'яную / Буду камінь важкий підіймать» — ці рядки нагадують міф про Сізіфа, який такий же важкий камінь намагався закотити на гору).
5. Чи збігається життєва позиція ліричної героїні вірша зі ставленням самої авторки до життя?

Робота в парах

Запишіть ланцюжок емоцій ліричної героїні, які складають сюжетну основу вірша.

Ідейно-художній аналіз поезії «Слово, чому ти не твердая криця...»

Виразне читання поезії «Слово, чому ти не твердая криця...»

Опорний конспект до поезії «Слово, Чому ти не твердая криця...»

Збірка: «На крилах пісень».

Цикл: «Невільничі пісні».

Жанр: громадянська лірика.

Тема: звернення до слова, як до могутньої зброї в руках людини.

Ідея: уславлення міцної зброї, тобто слова, яке в умілих руках перетворюється на меч.

Головний мотив: призначення поета і поезії.

Художні засоби: епітети: твердая (криця); гострий, безжалісний (меч); вражі (голови); щира, гартована (мова); (зброя) іскриста; невідомих (братів); месники (дужі); хворі (руки); метафори: слово — «зброя іскриста», «єдина зброя», «меч на катів», «щира, гартована мова»; присутні звернення до слова. Римування — парне. Віршовий розмір — чотиристопний дактиль.

Учитель. Ліричний герой звертається до слова як до єдиного, що може його захистити, чим він може добитися справедливості. Лірична героїня прагне удосконалити його й передати «месникам дужим». Твір побудований на персоніфікації: до свого слова авторка звертається як до живої істоти, порівнюючи його з гострим мечем та іскристою зброєю. Система вдало дібраних епітетів допомагає створити образ, який став символом не лише поезії Лесині поезії. Поетеса вважає, що її слово може бути «мечем на катів» не лише в її руках. І коли не залишиться сил у неї, нові месники піднімуть зброю і кинуться відважно до бою: «Зброя моя, послужи во-якам краще, ніж служиш ти хворим рукам!». Леся Українка розуміє, що боротьба буде нелегкою, будуть поразки і страшні жертви, але це не лякає її.

Запитання

— Назвіть неоромантичні риси сюжету та ліричного героя. (Боротьба за свободу народу словом-мечем — основа сюжету вірша. Його ліричний герой — поет, готовий до подвигу, до найважчих випробувань, борець, зброєю якого є «щира, гартована мова». Використано символіку (слово — меч).

VI. Підбиття підсумків уроку

Складіть сенкан

Слово — група 1, месники — група 2, Леся Українка — група 3.

Слово

Тверде, гостре

Стане мечем, послужить, не загине

Слово повинно служити людям

Зброя

Месники

Дужі, невідомі

Візьмуть, кинуться, переможуть

Месники дужі візьмуть мою зброю

Борці

Леся Українка

Сильна, незламна

Борється, протиставляє, закликає

Утверджує думку про безсмертя поета

Ломе камінь

Рефлексія

- Я дізнався/-лася...
- Я запам'ятав/-ла...
- Я відчув/-ла...
- Я вдячний/-а...

VII. Домашнє завдання

1. Вміти аналізувати поезії.
2. Вивчити напам'ять вірш «Contra spem spero!».
3. Скласти пейзажну замальовку про весну або намалювати малюнок (за бажанням).